

УПОВНОВАЖЕНИЙ
Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008, тел. (044) 298-70-33 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua

Міністерство юстиції України

**Офіс Генерального прокурора
(до відома)**

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини

*(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України «Про Уповноваженого
Верховної Ради України з прав людини»)*

Статтею 3 Конституції України визначено, що людина, її життя і здоров'я є найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини і громадянина закріплено у Розділі II Конституції України та, відповідно до статті 22 Основного Закону України, не є вичерпними, гарантуються і не можуть бути скасовані.

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, метою якого є:

захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України;

додержання та повага до прав і свобод людини і громадянина у відносинах, що виникають між юридичними особами публічного та приватного права, а також фізичними особами, які перебувають на території України, у випадках, передбачених окремим законом;

запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню;

сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність до Конституції України, міжнародних стандартів у цій сфері.

Мною, у зв'язку із здійсненням на підставі статей 13 та 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», парламентського контролю за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина та захисту прав кожного на території України,

виконанням функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання виявлено грубі порушення прав людини на захист від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання у діяльності державної установи «Могилів-Подільська виправна колонія № 114» (далі – ВК, установа), у якій на час відвідування НПМ утримувались 250 засуджених.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Згідно з положеннями частини 3 статті 50 Кримінального кодексу України покарання не має на меті завдати фізичних страждань або принизити людську гідність.

Частиною 1 статті 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК) серед основних прав засуджених визначено право на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності; засуджені не повинні підлягати жорстокому, нелюдському або такому, що принижує їх гідність, поводженню.

Під час здійснення 19 липня 2023 року відвідування установи, групою НПМ встановлено порушення норм площі у житлових приміщеннях.

Так, на момент відвідування гуртожитку № 1 у житловому приміщенні № 3 проживало 15 осіб, у той час, як площа даного приміщення складала 43,9 м² та розрахована на проживання у ньому 10 осіб (на час відвідування фактична площа на одного засудженого 2,92 м²).

Частиною 1 статті 115 КВК, передбачено, що норма жилої площі на одного засудженого не може бути меншою 4 м².

Також слід зазначити, що побутові умови в житлових приміщеннях, де проживають особи, які відносять себе до категорії привілейованих, є кращими. Площа на одну особу в таких житлових приміщеннях є значно більшою, ніж передбачено в діючих нормативно-правових актах для засуджених.

Так, площа житлового приміщення, де проживало 3 особи із категорії привілейованих, складала 44 м² та розрахована на проживання у приміщенні 11 осіб (на час відвідування фактична площа на одного засудженого 14,6 м²).

Довідково: замірювання площі у житлових приміщеннях здійснювалося з використанням сертифікованого далекоміру «Bosch PLR 25».

У пункті 13 сьомої загальної доповіді [СРТ/Іnf (97) 10] Європейського комітету з питань запобігання катувань чи нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання (далі – КЗК) зазначено, що проблема із переповненими житловими приміщеннями призводить до негігієнічних умов, постійної відсутності приватності, перезавантаження медичних служб та інфраструктури установи і тому потребує виправлення.

Окрім цього, вказані вище порушення є приводом до подання чергових заяв проти України до Європейського суду з прав людини.

Так, у справах «Яковенко проти України» (Yakovenko v. Ukraine) (заява № 15825/06 від 26.04.2006) та «Кулік проти України» (Kulik v. Ukraine) (заява № 34515/04 від 04.09.2004), зазначено неналежні умови утримування в місцях несвободи, а саме відсутності особистого простору у камерних приміщеннях.

За цих підстав Європейський суд з прав людини постановив, що у зв'язку з матеріально-побутовими умовами порушено статтю 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та призначено виплати значних сум коштів в якості моральної компенсації.

Незважаючи на те, що КЗК постійно наголошує у своїх доповідях на необхідності боротьби із негативним впливом неформальної тюремної ієрархії, групою НПІМ встановлено існуючу в установі практику дискримінації, сегрегації та стигматизації засуджених, що виражається у належності деяких засуджених до особливо вразливої категорії. Зазначеній категорії засуджених не створено умови для реалізації їх рівних прав у порівнянні з іншими засудженими.

Так, під час проведення конфіденційного спілкування із засудженими встановлено, що на цих осіб покладається обов'язок виконання роботи з прибирання санвузлів у відділеннях СПС, території локальних дільниць, виносу сміття, вони зазнають постійних утисків та насмішок з боку інших засуджених та працівників ВК.

Окрім цього, у їдальні установи встановлено окремі столи для харчування осіб, віднесених до категорії «соціально-занедбаних» або «відторгнутих загально».

Зазначене вище можна розцінювати як катування, а саме спричинення морального страждання, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду за мовчазної згоди посадових осіб установи відповідно до статті 1 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

У санвузлі та житлових приміщеннях гуртожитків № 1 та № 2 встановлено порушення статті 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що забезпечує право на повагу до приватного життя.

Так, санвузол гуртожитку № 1 не містить перегородок, які дозволяють усамітнитись, та не обладнаний дверцятами, що порушує вимогу правила 19.3 Європейських пенітенціарних правил (Рекомендація № R (2006)2 Комітету Міністрів держав-учасниць) (далі – ЄПП), у зв'язку з чим не дотримується право засуджених на приватність.

Ліжка у деяких житлових приміщеннях розташовані впритул одне до одного, що не забезпечує засудженим особистого простору та порушує правило 18.1 ЄПП.

Засуджені не забезпечуються у повному обсязі необхідними житлово-побутовими умовами, які передбачені вимогами статті 115 КВК та пунктом 1 розділу XXII Правил внутрішнього розпорядку установ виконання покарань, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 28.08.2018 № 2823/5 (далі – ПВР УВП).

Так, у житлових приміщеннях гуртожитку № 2 відсутній санвузол (туалети, умивальники та душові), що є порушенням пункту 12.4 Норм забезпечення меблями, інвентарем і предметами господарчого призначення виправної колонії середнього рівня безпеки, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 27.07.2012 № 1118/5 (далі – Норми забезпечення).

Засуджені вказаного гуртожитку користуються туалетом, який знаходиться на вулиці. Миття рук, умивання та інші гігієнічні процедури засуджені змушені здійснювати безпосередньо у житлових секціях, використовуючи бачки з водою. У подальшому зливну воду відрами виносять до вигрібних ям.

У гуртожитку № 1 засуджені змушені готувати та вживати їжу в житлових приміщеннях через відсутність кімнат для зберігання та приймання їжі, які передбачені пунктами 12.7 та 12.8 Норм забезпечення.

Під час відвідування їдальні установи встановлено, що відповідно до котлового ордеру № 198 на обід засуджені повинні були отримувати салат із капусти. Однак, під час перегляду приготованих страв та бесіди із засудженими встановлено, що салат їм взагалі не видавали.

Крім того, встановлено, що у порушення пункту 9 розділу V Положення про організацію продовольчого забезпечення у Державній кримінально-виконавчій службі України на мирний час, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 15.06.2021 № 2160/5, в книзі обліку якості їжі відсутня відмітка про зняття проби медичним працівником закладу охорони здоров'я, без якої видача їжі заборонена.

Також, незважаючи на відсутність в їдальні салату з капусти та відмітки про зняття проби медичним працівником, черговим помічником начальника установи Цуцманом Д.В. надано дозвіл на видачу їжі, про що зроблено відмітку в книзі обліку якості їжі.

На першому поверсі гуртожитку № 2 знаходиться пекарня установи.

У пекарні порушуються правила санітарії та гігієни, оскільки стіни зазначеного приміщення вкриті пліснявою, підлога та інвентар брудний.

З пояснень адміністрації встановлено, що оскільки в приміщенні пекарні, яка розташована в їдальні установи, проводились ремонтні роботи, вони змушені розмістити пекарню в приміщенні гуртожитку № 2.

У житлових приміщеннях гуртожитку № 2 порушуються вимоги Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417.

Зокрема розетки, якими користуються засуджені, перебувають у незадовільному технічному стані, розподільні щити не заблоковані, електродроти оголені.

Такий стан справ може призвести до ураження засуджених чи персоналу установи електричним струмом та становить загрозу для життя, здоров'я та інших негативних наслідків.

При проведенні конфіденційного спілкування із засудженими було встановлено, що укриття цивільного захисту не використовується під час сигналу «Повітряна тривога».

Укриття знаходиться у підвальному приміщенні, яке раніше використовувалось як камери ДІЗО, а на даний час використовується як склад.

Всупереч вимог Кодексу цивільного захисту України, Порядку створення, утримання фонду захисних споруд цивільного захисту, виключення таких споруд із фонду та ведення його обліку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 10.03.2017 № 138, та Вимог щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України 09.07.2018 № 579, у приміщенні відсутні елементарні умови для перебування людей, а саме: належна вентиляція, засоби для пожежогасіння, санвузол, лавки чи стільці для сидіння.

Таким чином засуджені, які утримуються у ВК разом із персоналом, піддаються щоденному ризику для життя та здоров'я, залишаючись незахищеними під час повітряної тривоги, обумовленої військовою агресією РФ проти України.

Відповідно до статті 110 КВК та пункту 24.1 ЄПП засуджені мають право на короткострокові побачення тривалістю до чотирьох годин. В установі обладнано приміщення для надання послуг короткострокових побачень у закритих умовах, однак переговорні пристрої перебувають у несправному стані, у зв'язку з чим спілкування відбувається через отвори у розмежувальному склі.

Засуджені під час проведення конфіденційних бесід скаржились на те, що під час короткострокових побачень вони вимушені дуже голосно розмовляти для того, щоб їх почув співрозмовник.

Пунктом 2 розділу XIV ПВР УВП передбачено, що засудженим, які відбувають дисциплінарні стягнення у виді поміщення до ПКТ, може бути надана телефонна розмова, як виняток, з метою виховного впливу або у зв'язку

з винятковими особистими обставинами (смерть або тяжка хвороба близького родича, що загрожує життю хворого, стихійне лихо, що спричинило значну матеріальну шкоду засудженому або його сім'ї). Під час спілкування із працівниками установи та засудженими було встановлено, що така практика в установі відсутня.

На час відвідування в установі перебувало 6 осіб зі статусом «громадянин іншої держави», однак у порушення вимог пункту 6 розділу II ПВР УВП основні права та обов'язки засуджених додатково не перекладено однією із офіційних мов Організації Об'єднаних Націй та не розміщено на інформаційних стендах у відділеннях СПС.

Під час огляду інтернет-класу групою НПМ було встановлено наявність комп'ютерної техніки, яку неможливо використовувати для реалізації вимог Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5.

Так, із трьох наявних комп'ютерів – два були несправні, а у єдиного працюючого комп'ютера була відсутня клавіатура, що позбавляє можливості здійснити ручний набір назв сайтів, які можуть зацікавити засуджених (даний комп'ютер може використовуватись лише для онлайн-зв'язку).

Окрім цього, у гуртожитку № 1 встановлено Wi-Fi роутер для доступу засуджених до глобальної мережі Інтернет. Однак, під час відвідування гуртожитку № 1 він перебував у вимкненому стані, а при спробі увімкнути його та продемонструвати його роботу, персонал установи не зміг вказати вірний пароль.

Таким чином, засуджені обмежені у можливості користуватися послугою Інтернет, через що порушується їх право на подання електронних звернень, право на інформацію та право на регулярне одержання інформації про суспільні події, що зазначено у пункті 24.10 ЄПП.

В установі встановлено факти трудової експлуатації засуджених.

Так, зі слів засуджених, які задіяні до робіт із господарського обслуговування ВК, встановлено, що вони постійно працюють по 6-7 днів на тиждень та у вихідні, святкові дні, що є порушенням статті 52 Кодексу законів про працю України.

Також було встановлено, що засуджені, які працюють за строковим трудовим договором і мають менше повної ставки, фактично працюють повний робочий день.

Так, згідно інформації, внесеної до журналу обліку погодинних перевірок наявності засуджених на робочих місцях пекарні установи встановлено, що засуджений, який працює на 0,5 ставки посади пекаря, працював повний робочий день, а також у вихідні дні.

При проведенні конфіденційних бесід із засудженими, визнаними особами з інвалідністю, встановлено систематичне порушення виплат пенсій.

Так, зі слів засудженого [REDACTED] який є особою з інвалідністю III групи, до набуття ним статусу засудженого виплати пенсій здійснювались

систематично. Після прибуття до ВК для відбуття покарання виплати пенсій припинились.

Подібна ситуація встановлена також стосовно засуджених [REDACTED], [REDACTED] та інших.

Звернення засуджених до адміністрації ВК не мали позитивного результату і виплати пенсій досі не здійснювались.

Відповідно до вимог статті 1 Закону України «Про пенсійне забезпечення», статті 122 КВК засуджені мають право на загальних підставах на призначення та отримання пенсії за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та інших випадках, передбачених законодавством про пенсійне забезпечення.

Середній показник умовно-дострокового звільнення в установах Державної кримінально-виконавчої служби України у 2023 році становить 32,5 %.

Однак під час вивчення облікової інформації встановлено, що у 2023 році можливість застосування умовно-дострокового звільнення настало для 32 засуджених. Питання про можливість застосування умовно-дострокового звільнення стосовно усіх них було розглянуто на відповідній комісії установи, однак тільки 4 особи звільнено з установи умовно-достроково, що становить 12,5 % від загальної чисельності осіб, які підпадають під дію вище зазначеної норми.

Під дію статті 82 Кримінального кодексу України підпадало 35 засуджених, усім комісією установи було відмовлено у можливості заміни невідбутої частини покарання більш м'яким.

Під час конфіденційного спілкування із засудженими групою НППМ встановлено, що вони фактично позбавлені можливості участі у сеансах психоемоційного розвантаження, індивідуальних та групових заняттях із психологічної корекції їх психотравмувальних станів, що передбачено вимогами Типових посадових обов'язків психолога установи виконання покарань та слідчого ізолятора, затверджених наказом Міністерства юстиції України від 04.11.2013 № 2300/5.

Відповідно до вимог Інструкції з організації нагляду за засудженими, які відбувають покарання в установах виконання покарань, для забезпечення безпеки жінок при відвідуванні ВК призначається двоє представників персоналу установи для супроводу.

Зазначена ситуація має місце з огляду на те, що в установі єдина посада психолога укомплектована особою жіночої статі.

Таким чином, засуджені позбавлені можливості конфіденційно отримувати психологічну допомогу та підтримку.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, обумовлених діями або бездіяльністю персоналу установи, а також приймаючи до уваги те, що:

відповідно до підпункту 2⁷ пункту 3 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 2 липня 2014 № 228, Міністерство юстиції України забезпечує контроль за

дотриманням прав людини і громадянина, вимог законодавства щодо виконання і відбування кримінальних покарань, реалізацією законних прав та інтересів засуджених та узятих під варту осіб,

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 16, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення порушень, виявлених у державній установі «Могилів-Подільська виправна колонія № 114», зокрема:

1.1. Вжити заходи щодо припинення практики допущення сегрегації, стигматизації та дискримінації засуджених;

1.2. Опрацювати питання щодо дотримання встановленої норми площі з розрахунку на одного засудженого згідно вимог частини 1 статті 115 КВК;

1.3. Вжити додаткових заходів щодо створення належних умов для реалізації права засуджених на приватність та особистий простір;

1.4. Вжити заходів щодо забезпечення житлово-побутовими умовами спальні приміщення відділень СПС та пекарні відповідно до КВК України, ЄПП та Мінімальних стандартних правил;

1.5. Забезпечити дотримання вимог Правил пожежної безпеки в Україні, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.12.2014 № 1417;

1.6. Обладнати укриття для захисту в особливий період відповідно до національного законодавства;

1.7. Розглянути питання щодо проведення ремонтних робіт у кімнаті короткострокових побачень;

1.8. Привести порядок надання телефонних розмов засудженим, які утримуються у камерах ПКТ, у відповідність до вимог ПВР УВП;

1.9. Забезпечити надання доступу до ПВР УВП та інших нормативно-правових документів для ознайомлення засуджених зі статусом громадяни інших держав з їх правами, порядком та умовами відбування покарання, для забезпечення права на інформацію відповідно до пункту 35 Мінімальних стандартних правил поводження з в'язнями;

1.10. Привести порядок надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет у відповідність до вимог Порядку організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19.10.2017 № 3233/5;

1.11. Опрацювати питання щодо забезпечення виплат пенсій засудженим;

1.12. Вжити заходів щодо неприпустимості випадків працевлаштування засуджених до господарських робіт по 6-7 днів на тиждень та у вихідні, святкові дні;

1.13. Переглянути практику застосування до засуджених заохочувальних норм (умовно-дострокового звільнення, заміни невідбутої частини покарання

більш м'яким);

1.14. Опрацювати питання щодо надання засудженим психологічної допомоги та підтримки.

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних службових осіб до відповідальності.

Про результати розгляду подання та вжиті заходи у місячний строк повідомити Уповноваженого.

Звертаю увагу, що відмова органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб від співпраці, а також умисне приховування або надання неправдивих даних, будь-яке незаконне втручання в діяльності Уповноваженого з метою протидії передбачають відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт за результатами відвідування державної установи «Могилів-Подільська виправна колонія № 114» на 18 арк. в 1 прим.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Потапович Павло (050)-967-95-51

